

ספרים, גאספנים, לחברות

ס"ט

ש. שלום. פלא גמע. הוצאת "דבר", תל-אביב, תרצ"ד

על שיריו הראשונים של ש. שלום (ספרו הראשון "לב העולם" יצא לפני כמה שנים) היה ישרה צרפתי מיסטי של נעורים, טבע זאל, יותר משחיתה שם אמנות היו שם קריאטוריות מעדפא, פרוחה העפעפים ועצומתן מסרן אור חד מדי. יותר משחיתה שם התבטאות היה שם פחדהתבטאות. אך דומה: ערפל זה היה ערב' למשורה, כי הוא רבך ומיש-טיש את עדות הקונטרסים של עולם לאמסר ומבחי' יגוש הקבלה הישן באילו חור וינק מליכות העמק, מאפאם, מוריהתם האודירית; קול צעיר ולא-בדור ניסה באילו את הלילה הדרך מן השירים הראשונים לסוניטות שבספר שלפנינו, הדרך מפחד' הכילה הצורה אל הילה והצורה עצמן סלוחה אבדות ומחיקות (מח' גם ישרות), נצחיה הכו-שה בפני חישוף תיון; חוכמו וזכותו של המשורר לעמוד מול כותן עצמו בתחסי; נלה רצון לבנין, לחיצוב, לבלי' הנה כי כן באו השורות המדורות של סוניטה:

ואמר: זה אצאב אצכי בנקיק הלשוא
את חיי

צ'קטיק בפטיש הנגון, במחוג אָת
הלב טרני

הלם וְהַלם פָּרוּחַ, טורי-פרוים לבנין.

טורי פרונים לבנין — הלום המשורר-הבנאי לא מכשף עליו, אלא איש פטיש ומחוג העזיפה בתומר גלמי וקשה.

האופי ביותר, לספר השירים שלפנינו — דיכוי הסוניטות, אפילו כליל סוניטות. צורה פלאכנותית זו מקודשת במסורת הקלאסית נתקפה על ידי השיר לה החדשה ועומדת במבצר פרוי. בודליד וריליקת בחרו אותה בבית לגור בו, לכן הקירות התחילו קשמיעים קולות חדשים, החדרים נת-מלאו מוסיקה, מבית לבית נתלו גשרי אור, על כל פנים בחירת צורה זו היא כאן יותר ממקרה סתם, זהו רצון (גלוי או גסתר) לעלמן, לריסונות, זהו שימת-המתג בפני סום הרמיון המיש-תולל, אין הרצון הזה נוסח לוותר על דרך הכובשים הקודמים, — על המסור דת הספרותית. אנב, משוררנו נראה לו בשירה החדשה כאחד העקבים בשר מירה על המסורת בחיים ובספרות, ביתר בידור — שמירה על הצורות בחיים ובספרות; ירושת נושאים ועו-בדום לפי המתוורים, התגברות על אקד' קטיות ונחיה אחרי פרובלימות.

בספר שלפנינו נאסף לא בלבד יבול הסוניטות האחרון; ישנה כאן מאותם השירים הראשונים, שדיברתי עליהם בתחילה, "יחאדם" — שירים כל אחד בן חמש שורות, בחמש אצבעות של היד השלוחה למרחקים באי בטחון, אך באמונה, "בדרכי ים", "אל השירה" נאספו שירים ליריים — אלה הן גמועות הפלא המהירות, באתנחתאות בין מעדי בות קרב. עתים מתקמטה בפני השירים הללה, איזו אירוניה מעורבת בעדנה, למשל, ב"משורר העברי" (ציליל היגה), עתים הליריות פוהתת על חשבון הגברות.

שפת השירים האלה אינה עמוסה ציוריות ומטפורות; הסימבוליות המ-צויה בהם אינה מטשטשת את חיוניות החויות. המשורר מנסה צורות שיריות שונות, אך בכל נוהג ריתמוס של עוצר והשיבה. אין התאוות נוחמות בקולות פרא, אין המגורות בוכים ונאנחים בשבתון. מנסה של מלום אנושיות.

סמלים וחלום היים המתפרש במלום (עד כמה שהוא עלול להתפרש בכלל). מקום מיוחד לפרוזה הסימבולית ה"אילן". זהו שיר בפרוזה לעין מיסטי הקולט חיי אדם ועולם, אספקלריה עצי מל לחיי הרוח, כאן מתערפל איזה עמק לא דיאלו ביותר (עמק יזרעאל), — הרקע לעין ולאיש המתלבט על ידו. מת-ערפל → אך גם כיתושם בטבע וברוח האדם; הולפות נשים כובסות, הצרותי כפר על כהמותיהן, לרגע מתלבן איזה נוף כאילו בתנועה, אך גובר הרקע הקוסמי, שהיפרבולות מצטוירות בו כעל בדיראות. אורית התוהו והזדככות-השמים מעטפים את העמק הזה על אישיו ועל עזיו, המיסטיקה העברית והגרמנית, הריהם עולים מפרוזה זו: סימבוליוס העין נפוצה בספרות הגרמנית — פולחן העין אצל רילקה ואצל הסה. סימבוליקה זו הורגשה על ידי שפה רבת דמוים, מטפורות, דמויי השואות ואסוציאציות — שפה מופי שטת המשתמשה במידה רבה בניבים של המשפט השלילי. הנה קצת דוגמ-אות: "גבעולי אדישות נודקפו באויר הצצה". סימבוליות מכוונת, אך משר ללתי ציוריות, "קרעיששש שנלכדו בשי לוליות בצה חלפני כלבבות לבנים", "שמים מנענעים גוזל נשרים בעריסה אודירית מרחפת". אימגיוס משרת כאן את הסימבוליות. ונהה דוגמה למשפט המשתמש בניבי השלילתי: "צפור קסמים נאחות בכנפיה בארמי האין רואה, טור רפת ללא קול ואינה עולה ואינה יור-דת". ארבע, "אינ"ים. שפה זו על אמצ' עיה, על חילופי הדיתמוס, שואפת להיות סמלית ונעשית עצמה תויה זג רוח של דאגה, הלום נעורים, מנענעה את נוף האילן הזה.

אכן, בספר זה מצויים סגנונות שונים, בבואות שונות של נפש אנושית, שלא בקרה עוד באחת (ואם תבחר?) כאיש שבוחרתו מרובים ורכה בו השאופה לנסותם, ללכת לכמה כוונים שונים, רב החיפוש אחרי החיים הגדולים או האברון הגדול. ראוי לעיון: המשורר שואף להיות בשירה את בולו ואולי עוד יותר מזה. על כן הוא משליך לכור החיתוך את כל הויתו, האמוציאונלית ואינטלקטואלית באחת. שאיפה לשלמות שבטבע; רגש התרמוניה ואיוון בין יסר-דות הנפש והרוח, בין יסודות השירה השונים; חוש ההיסטוריה וחלום הבניה דוחפים את המשורר לקלסיות חדשה, בוגת, מהי גורלה של המיסטיקה בשירה זו? היא חושפת אותה, כמו שהי-פה לפעמים אור מיסטי ראשי מנאים התלויים גבוה נכוח על פגומי בנין.

עזרא ווסמן

שפת השירים האלה אינה עמוסה ציוריות ומטפורות; הסימבוליות המ-צויה בהם אינה מטשטשת את חיוניות החויות. המשורר מנסה צורות שיריות שונות, אך בכל נוהג ריתמוס של עוצר והשיבה. אין התאוות נוחמות בקולות פרא, אין המגורות בוכים ונאנחים בשבתון. מנסה של מלום אנושיות.